

کورتون چیست و عوارض آن کدام است ؟

استفاده غیرمنطقی داروها در ایران چند برابر استانداردهای جهانی است، یکی از داروهایی که بسیار پر استفاده بوده و استفاده غیرمنطقی از آن عوارض جانبی بسیاری داشته و تهدیدی برای سلامت افراد جامعه به شمار می رود، کورتون ها هستند. کورتون ها داروهای بسیار محبوبی بین پزشکان و بیماران است ، چرا که علائم را بخوبی کاهش می دهد. "کورتون" نام عامیانه گروهی از داروهاست که خاصیت مسکن و تضعیف سیستم ایمنی بدن را داشته و در درمان تعداد زیادی از بیماری ها کاربرد دارند. نام علمی این داروها "کورتیکواستروئید" است و به شکل قرص، آمپول، اسپری و پمادهای موضعی در بازار وجود دارند. کورتیکواستروئیدها داروهای بسیار قوی هستند که در کنار اثرات سودمندشان برای درمان بیماریهای مختلف، عوارض جانبی گوناگون و گاهی خطرناک دارند لذا نباید به صورت خودسرانه و بدون تجویز پزشک و یا در دوره ای طولانی تر از آنچه پزشک تجویز کرده است، مصرف شوند.

دگزامتازون یا آن طور که بعضا دگزا گفته می شود جزء قوی ترین کورتون هاست و شایع ترین داروی تجویزی در کل نسخ دارویی کشور است و کمیته کشوری تجویز و مصرف منطقی داروی وزارت بهداشت معتقد است این میزان تجویز دگزامتازون با جمعیت کشور و وضعیت اپیدمیولوژیک بیماری همخوانی ندارد.

اثرات درمانی کورتیکواستروئیدها

کورتیکواستروئیدها جهت تسکین التهاب ایجاد شده در نواحی مختلف بدن به کار می روند. آنها باعث کاهش تورم، قرمزی، خارش و واکنشهای آلرژیک می شوند. همچنین به عنوان بخشی از پروسه درمانی در بیماریهای مختلف مورد استفاده قرار می گیرند مانند آلرژیهای شدید یا مشکلات پوستی، آسم، آرتریت و برخی بیماریهای دیگر که توسط پزشک تشخیص داده می شود .

*کورتیکواستروئیدهای موضعی

کورتیکواستروئیدهای موضعی جهت کنترل مشکلات مختلف التهابی پوست، در سطح پوست مورد استفاده قرار می گیرند. آنها باعث کاهش علائمی مانند خارش و قرمزی پوست می شوند، به این صورت که جذب سلولهای پوستی شده و مانع تولید فاکتورهای التهابی توسط سلولهای پوستی در هنگام مواجهه با مواد آلرژی زا می شوند. التهابات پوستی توسط فاکتورهای التهابی همچون پروستاگلندین ها و ترکیبات دیگر ایجاد می شوند که این ترکیبات موجب گشادای عروق خونی و رسیدن سایر فاکتورهای التهابی به منطقه مورد نظر می شوند که نتیجه آن ایجاد قرمزی، خارش و تورم در آن ناحیه از پوست است . کورتیکواستروئیدها با مهار این فرآیند موجب کاهش التهاب و بهبود علائم می شوند . کورتیکواستروئیدهای موضعی از لحاظ قدرت اثر در ۴ دسته ضعیف، متوسط، قوی و بسیار قوی قرار می گیرند . به عنوان یک قانون کلی، ضعیف ترین دارو که موثر نیز باشد باید مورد استفاده قرار گیرد و برای اینکه خطر عوارض جانبی به حداقل برسد بویژه کورتیکواستروئیدهای بسیار قوی باید برای دوره زمانی کوتاهی مورد استفاده قرار گیرند . عوارض جانبی اشکال موضعی می تواند خیلی شبیه به اشکال سیستمیک در بدن باشد اما در صورت استفاده بجا و صحیح از آنها کمتر اتفاق خواهد افتاد .

*قطره های چشمی کورتیکواستروئید

قطره های چشمی کورتیکواستروئید در زمان بروز مشکلات چشمی برای جلوگیری از وارد شدن صدمات جدی به چشم مورد استفاده قرار می گیرند، همچنین موجب تسکین قرمزی، التهاب و سایر مشکلات چشمی می شوند . متأسفانه این روزها استفاده از قطره های چشمی حاوی کورتیکواستروئید از جمله بتامتازون، آن هم بدون تجویز پزشک توسط برخی از افراد رو به افزایش است. مصرف خودسرانه این داروها بدون تجویز پزشک متخصص، می تواند عوارض زیادی را به همراه داشته باشد .

* کورتیکواستروئید تزریقی

آمپول دگزامتازون شایعترین کورتون تزریقی از دسته کورتیکواستروئیدهای صنعتی (کورتون) است که دارای اثرات بارز ضدالتهابی و ضد حساسیت بوده و باعث کاهش درد ناشی از فرایندهای التهابی بویژه در محل مفاصل می شود. همچنین سرکوب سیستم ایمنی بدن را نیز سبب می شود.

باید توجه داشت ،آمپول دگزامتازون که در اغلب نسخ بیماران مبتلا به سرماخوردگی دیده می شود ، با وجود امکان رفع سریع و ظاهری علائم سرماخوردگی و حالات مشابه با این دارو، کورتیکواستروئیدها می توانند با تضعیف سیستم ایمنی، زمینه را برای تشدید حالات عفونی فراهم کرده و طول مدت بیماری را افزایش دهند.

بیشترین موارد سوء مصرف کورتون ها، عبارتند از:

- ۱- مصرف انواع موضعی مانند کلوبتازول، بتامتازون، فلوئوسینولون و... به عنوان ضدلک و روشن کننده است.
- ۲- در سال های اخیر استفاده از قرص دگزامتازون برای افزایش وزن بویژه در میان جوانانی که به باشگاه های ورزشی مراجعه می کنند رواج یافته است.

لازم به ذکر است که با وجود ظاهر پف آلود و افزایش وزنی که با مصرف کورتیکواستروئیدهایی نظیر دگزامتازون پدید می‌آید باید توجه داشت که این افزایش وزن، کاذب بوده و در نتیجه تجمع مایعات و آب در بدن صورت می‌گیرد که اثرات سو آن عبارتند از:

- این دارو نه تنها باعث افزایش حجم عضلات و توان ورزشکاران نمی‌شوند بلکه برعکس باعث افزایش تجزیه عضلات و کاهش توده عضلانی فرد و ضعف عضلات خواهد شد.

- با مصرف این دارو امکان پارگی و آسیب دیدن تاندون‌ها در ورزشکاران، هنگام انجام حرکات ورزشی به شدت افزایش خواهد یافت.

ده عارضه مهم کورتون:

- ۱- تضعیف سیستم ایمنی بدن و کاهش سد دفاعی بدن در مقابل انواع عفونت‌ها
- ۲- به تاخیر انداختن ترمیم زخم‌ها
- ۳- ایجاد عوارضی مانند افسردگی، توهم و همچنین اختلالات ذهنی و پیدایش حملات مانیا و جنون
- ۴- اثر بر تعادل مایعات و الکترولیت‌های بدن که منجر به احتباس نمک و آب در بدن و در نهایت ادم (ورم) می‌شود
- ۵- تأثیر بر توزیع چربی‌ها در بدن و به دنبال آن تجمع چربی‌ها در نواحی خاص بدن مانند پشت بدن و پشت گردن
- ۶- افزایش رشد موهای زائد در نواحی مختلف بدن مانند صورت بویژه در زنان
- ۷- افزایش فشارخون، افزایش قندخون (هیپرگلیسمی) و ایجاد دیابت و افزایش چربی‌های خون که همگی فاکتورهای شناخته شده و قوی برای بروز بیماری‌های قلبی - عروقی و سکتته‌های قلبی هستند.
- ۸- کاهش تراکم استخوان‌ها و پوکی استخوان و همچنین مصرف دوز بالای آن موجب پارگی و یا آسیب تاندون‌ها می‌شود.
- ۹- افزایش فشار داخل کره چشم و بروز آب سیاه بویژه در افراد مسن و همچنین بروز آب مروارید.
- ۱۰- کاهش و تضعیف لایه‌های مخاطی دستگاه گوارش بویژه معده که باعث بروز و تشدید زخم‌های گوارشی می‌شوند

چه موارد احتیاطی باید رعایت شود؟

- ۱- باید توجه داشت که برای رفع علائم حساسیت‌های ساده و یا مزمن نباید از کورتیکواستروئیدهای سیستمیک (دگزامتازون) به عنوان درمان اولیه استفاده کرد. این علائم را می‌توان با داروهای ساده‌تر و کم عارضه‌تر نظیر آنتی هیستامین‌ها کنترل کرد.
- ۲- در مورد بیماری‌های التهابی مانند روماتیسم مفصلی و ... نیز توجه به این نکته ضروری است که نباید از کورتیکواستروئید به طور مزمن برای کنترل بیماری استفاده شود؛ چرا که مصرف طولانی مدت آنها نه تنها نمی‌تواند جلوی پیشرفت بیماری را بگیرد بلکه می‌تواند در درازمدت باعث پیدایش عوارض ناخواسته و مشکلات جدی خصوصا در میان افراد مسن شود.
- ۳- در صورت حساسیت به داروی دگزامتازون و یا در صورت مبتلا بودن به عفونت‌های قارچی در هر ناحیه از بدن از مصرف این دارو خودداری شود.
- ۴- در صورت ابتلا به بیماری خطرناک، تب، عفونت و یا جراحی از مصرف داروی دگزامتازون اجتناب کنید.
- ۵- در طول درمان با داروی دگزامتازون از نزدیک شدن به افراد بیمار خودداری کنید.
- ۶- از قطع مصرف ناگهانی کورتیکواستروئیدها نظیر دگزامتازون خودداری کرده و با پزشک مشورت کنید.
- ۷- مصرف این دارو با دوز بالا، موجب تضعیف شدید سیستم ایمنی شده که خود می‌تواند زمینه ساز ابتلا به عفونت‌های شدید شود که بسیار خطرناک بوده و می‌تواند جان فرد را به خطر بیندازد.
- ۸- قطع مصرف این داروها نیز باید تحت نظر پزشک و به تدریج طی برنامه زمان‌بندی خاصی صورت گیرد.